

Студент 4 курсу
 фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ОВЕРДРАФТА

Анотація. Розглянуто теоретичні та практичні аспекти овердрафта. Проведено виокремлення критеріїв та здійснено класифікацію овердрафта на основі систематизації існуючих видів овердрафта.

Аннотация. Рассмотрены теоретические и практические аспекты овердрафта. Произведено выделение критериев и осуществлена классификация овердрафта на основе систематизации существующих видов овердрафта.

Annotation. The theoretical and practical aspects of overdraft are considered. Criterias of overdraft types systematization was formulated and classification of overdraft types was done.

Ключові слова: овердрафт, кредитні ресурси, кредитування підприємств, короткострокове кредитування.

У кризовий період економіки суб'єктам господарювання бракує обігових коштів, тому на сучасному етапі дослідження особливостей процесу овердрафтного кредитування є актуальним.

Поняттям овердрафт займалися вітчизняні вчені, такі як О. Волкевич, З. Децюра, М. Пустовіт, В. Смердов та ін. [1–3]. Проте зміни законодавчого поля надання послуги овердрафта та умов функціонування суб'єктів господарювання потребують подальшого поглибленого вивчення та аналізу процесу організації овердрафта.

Метою роботи є обґрунтування сутності овердрафта та здійснення його класифікації.

Чинне законодавство не дає визначення поняттю "овердрафт". Єдину згадку про нього можна знайти в Положенні про порядок емісії платіжних карток та виконання операцій з їх використанням, затвердженим постановою НБУ від 19.04.2005 р. № 137, яке зараз не є чинним [4]. У ньому було вказано, що овердрафт – це короткостроковий кредит, який надається в разі, якщо сума операцій по платіжним карткам клієнта перевищує залишок коштів на його рахунку.

Незважаючи на втрату чинності цього Положення, овердрафт не зник з господарської практики. Навпаки, його використання поширилося з операцій за платіжними картками на інші банківські операції. Про це свідчить Положення ч. 1 ст. 1069 ЦКУ: "Якщо банк здійснює платежі з рахунка клієнта, незважаючи на відсутність на ньому коштів, вважається що банк надав клієнту відповідну суму грошей" – яке можна трактувати, як більш розширений підхід до овердрафта [5, ст. 1069].

Таким чином, овердрафт може надаватися, як у формі кредитування поточного рахунку, так і у формі кредитування карткового рахунку.

На даний час є безліч визначень поняття "овердрафт". У табл. 1 наведено найбільш узагальнений перелік визначень.

Така велика кількість трактувань овердрафту викликана відсутністю чіткого правового регулювання даного поняття.

Для більш глибокого розуміння сутності овердрафта можна виокремити такі його основні ознаки [1]:

1) овердрафт надається автоматично – в момент, коли сума платежу перевищує залишок на банківському рахунку клієнта;

2) овердрафт є короткостроковим кредитом;

3) за використання овердрафтом банк стягує відсотки;

4) до кандидатів на його отримання, як правило, висувають достатньо високі вимоги.

З урахуванням існуючих особливостей овердрафта стає доцільним таке визначення його сутності: овердрафт – це короткостроковий кредит, який надається автоматично в момент нестачі оборотних коштів у клієнта, якщо сума платежу перевищує залишок на банківському рахунку клієнта.

Нормативне закріплення визначення овердрафта дозволить виключити багатозначність при трактуванні його сутності.

Таблиця 1

Визначення поняття "овердрафт"

Автори	Підхід	Сутність підходу
З. Децюра	Короткостроковий кредит	Овердрафт – це короткостроковий кредит, що надається банком надійному підприємству понад залишок його коштів на поточному рахунку у межах заздалегідь обумовленої суми шляхом поповнення його рахунку
М. Пустовіт		Овердрафт – це кредит банку, який надається платоспроможним позичальникам, які мають постійні надходження на розрахункові рахунки

© Синявіна О. М., 2014

О. Тихомирова	Овердрафт – це короткостроковий кредит, який надано
---------------	---

		платоспроможному клієнту (власнику поточного або кореспондентського рахунка) в межах визначеної суми (ліміту) після застосування ним платіжних інструментів на суму, яка перевищує залишок та поточні надходження коштів на цей рахунок
Положення про порядок емісії платіжних карток та виконання операцій з їх використанням від 19.04.2005 р. № 137		Овердрафт – це короткостроковий кредит, який надається в разі, якщо сума операцій за платіжними картками клієнта перевищує залишок коштів на його рахунок
С. Дерев'яно		Короткостроковий кредит, що надається з метою покриття тимчасової нестачі оборотних коштів у клієнта шляхом сплати з його поточного рахунку розрахункових документів понад фактичний залишок коштів на рахунок прийнято називати "овердрафт"
О. Кочових	Перевитрата коштів, що є на рахунку клієнта	Багатотраншевий кредитний ліміт до поточного рахунку компанії, який називають овердрафтом
О. Волкевич		Овердрафт – це форма короткострокового кредиту, який надається шляхом списання коштів з рахунку клієнта, в результаті чого з'являється дебетове сальдо на банківському рахунку
В. Смердов		Овердрафт – це перевитрата грошових коштів, які є на рахунку клієнта, на обумовлену в договорі з банком суму
ч. 1 ст. 1069 ЦКУ		Якщо банк здійснює платежі з рахунку клієнта, незважаючи на відсутність на ньому коштів, вважається що банк надав клієнту відповідну суму грошей

Необхідність класифікації овердрафта обумовлюється тим, що вона надає змогу, крім загальних ознак, притаманних усім видам овердрафта, визначити специфічні риси кожного його виду.

Основними критеріями класифікації овердрафта, які слід виділити, є: 1) рівень встановленого ліміту; 2) розмір процентної ставки; 3) термін кредитування; 4) наявність забезпечення; 5) правові підстави виникнення.

У табл. 2 наведено класифікаційні види овердрафта за запропонованими критеріями.

Таблиця 2

Класифікація овердрафта

Критерій класифікації	Види овердрафта	Пояснення
Рівень встановленого ліміту	1) овердрафт з низьким лімітом 20 – 30 %; 2) овердрафт з середнім лімітом 31 – 40 %; 3) овердрафт з високим лімітом 41 – 50 % [6 – 12]	Розмір ліміту встановлюється в залежності від суми середньомісячних надходжень, але не більше 50 % від мінімальних місячних надходжень на рахунок клієнта за останні 3 місяці
Розмір процентної ставки	1) овердрафт з низькою процентною ставкою (12 – 18 %); 2) овердрафт з середньою процентною ставкою (19 – 30 %); 3) овердрафт з високою процентною ставкою (31 – 55 %) [6 – 12]	Розмір процентної ставки встановлюється кожним банком і залежить, як від зовнішньо-економічних факторів, умов кредитування, так і від кредитної політики конкретного банку
Термін кредитування	1) короткостроковий овердрафт (до 3 місяців); 2) середньостроковий овердрафт (до 1 року) [6 – 12]	Найбільш поширена практика використання овердрафта від 6 місяців до одного року
Наявність забезпечення	1) овердрафт із забезпеченням; 2) овердрафт без забезпечення (бланковий овердрафт)	У забезпечення овердрафта може прийматися як застава, так і гарантії, поруки фізичних та юридичних осіб. У випадку бланкового овердрафту ліміт менший порівняно з лімітом овердрафта із забезпеченням
Правові підстави виникнення	1) дозволений овердрафт (у межах встановленого у договорі ліміту); 2) недозволений овердрафт (перевищення встановленого у договорі ліміту овердрафта)	Правовий порядок надання овердрафта визначається у договорі

Кожен банк обирає свою кредитну політику в питаннях щодо того, чи іншого порядку надання овердрафта. Проте жоден банк не є зацікавленим у виникненні такого виду овердрафту, як недозволений, бо це істотно збільшує рівень кредитного ризику за операцією.

Тому банки використовують такі програмно-технічні та організаційні засоби, що передбачають запобіжні заходи з недопущення виникнення овердрафту по волі чи помилці клієнта.

Однак існують ситуації, коли виникає так званий "технічний" недозволений овердрафт.

Основними причинами його виникнення є:

- 1) списання комісії за зняття коштів у банкоматі, коли підприємство знімає всі наявні на рахунку кошти;
- 2) списання комісії за річне обслуговування картки в той час, коли на рахунку немає достатньої суми;

3) часовий лаг (до кількох днів) між моментом здійснення операції в іноземній валюті (коли на рахунку блокується певна сума) та моментом фактичного списання коштів. Протягом такого лагу може пройти зміна валютного курсу, в наслідок чого сума до сплати може зрости і створити недозволений овердрафт на рахунку [13];

4) повне вичерпання кредитного ліміту і несвоєчасна сплата відсотків за кредитом. У такому випадку несвоєчасно сплачені відсотки будуть додані до основної суми боргу, і клієнт перевищить межі встановленого ліміту.

Як правило, банки намагаються попередити клієнтів про допущені ними порушення. Наприклад, якщо у клієнта виник недозволений овердрафт, банк може попередити його телефонним дзвінком або блокуванням карти до моменту погашення щомісячного платежу або повного погашення боргу.

Якщо випадки недозволених овердрафтів або прострочення платежів будуть повторюватися, банк може відмовити в продовженні кредитної картки на новий термін [13].

Для попередження такого розвитку подій банки використовують такі найпростіші та найдоступніші сервіси, як SMS-сповіщення та Інтернет-банкінг, які дозволяють отримувати детальну інформацію про стан рахунків. Отже, клієнт може відстежити виникнення овердрафту, більше того, оперативно погасити його через систему в будь-який час доби, переказавши необхідну суму коштів.

Таким чином, сформовано підхід до визначення овердрафта як короткострокового кредиту, який надається автоматично в момент нестачі обігових коштів у клієнта, якщо сума платежу перевищує залишок на банківському рахунку клієнта. Представляється доцільним закріплення терміну "овердрафт" та його визначення у правовий спосіб, що дасть змогу усунути неоднозначні підходи до трактування сутності овердрафта.

Запропонована класифікація овердрафта побудована за такими критеріями: 1) рівень встановленого ліміту; 2) розмір процентної ставки; 3) термін кредитування; 4) наявність забезпечення; 5) правові підстави виникнення. Вона відображає найбільш важливі характеристики кожного виду овердрафту, що, у свою чергу, сприяє більш детальному їх дослідженню.

Наук. керівн. Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Смердов В. Овердрафт: бухгалтерский и налоговый учет / В. Смердов // *Налоги и бухгалтерский учет*. – 2011. – № 81. – С. 10–13. 2. Волкевич О. П. Овердрафт: правовые основы, налоговый и бухгалтерский учет / О. П. Волкевич // *Эпсилон*. – 2008. – С. 7–13. 3. Децюра З. Овердрафт: понятие и учет / З. Децюра // *Бухгалтерская неделя*. – 2008. – № 41. – С. 20–22. 4. Положення про порядок емісії платіжних карток та виконання операцій з їх використанням : Постанова НБУ від 19.04.2005 р. № 137. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>. 5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>. 6. Асоціації банків-учасників міжнародних платіжних систем ЕМА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ema.com.ua>. 7. Офіційний сайт ПриватБанку. – Режим доступу : <http://privatbank.ua/business/srednemu-i-krupnomu-biznesu/overdraft/>. 8. Офіційний сайт ДельтаБанку. – Режим доступу : <http://deltabank.com.ua/ru/personal/internet-banking/>. 9. Офіційний сайт Ошадбанку. – Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/ua/corporate/credit/overdraft/>. 10. Офіційний сайт Райффайзен Банк Аваль. – Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/ua/corporate/credit/overdraft/>. 11. Офіційний сайт УкрСиббанку. – Режим доступу : <https://my.ukrsibbank.com/ru/sme/credits/overdraft/>. 12. Офіційний сайт Укрексімбанку. – Режим доступу : <http://www.eximb.com/rus/sme/loans/conditions/>. 13. Без мінуса на картці або як впоратися з овердрафтом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fidobank.wordpress.com/2013/03/05/>. 14. Овердрафт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.